

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կես տարվանը 6 ռուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյան խմբագրատան մէջ:

(Ստաբիլիտետի գիմում են ուղղակի
Тифлис. Редакция „Мшакъ“

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տոն օրերէն):

Հայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լի գումով:

Հայտարարութիւնները համար վճարում են
խրաբանչիւր բառին 2 կոպեկ:

ՄՇԱԿ

„ՄՇԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱ-
ԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

1880 թւին

ՀՐԵՏԵՐԵԿՈՒՄ Է ԵՄԵՆ ՕՐ, բացի տոն և տոնների հե-
տեւալ օրերից:

1 լրագրի դիւրը և պրօգրամման նոյն են մնում: Մենք ստանում
ենք ՍԵՓԵԿԱՆ ՀԵՌԵԳԻՐՆԵՐ: ՄԵՇԿԻ տարեկան գինը
10 ռուբլ է, կես տարվան 6 ռուբլ: Գրվել կարելի է ՄԵՇԿՆ
ԽՄԻՐԵԳԻՐՆԵՐՆԵՐ մէջ:

ԵՌԵՆՁԻՆ ՀԵՄԵՐԵԿԻՐԸ ծախվում են 5 կոպեկով հատը:
Օտար քաղաքներից պէտք է գիմել հետեւեալ հասցեով ТИФ-
ЛИСЪ Редакция „Мшакъ“.

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ներքին տեսչի Նամակ Նոր-Նախի-
ջևանից, Ներքին լուրեր:—Արտաքին տեսչի
Նամակ:—Արտաքին-Ունեցողի:—Արտաքին լուրեր:—
Բաւական լուրեր:—Հայտարարութիւններ:—Բա-
ւական լուրեր:—Մի օր ուսանողական կեան-
քից:

Դպրոցի տեսչին, այսինքն ինձ: Անբարոյական,
անընդունակ, ծոյլ, չըմբռնիկ, դատարկապարտ,
բախտախնդիր, տգէտ, աշխարհակեր—էլ յիշոց չը
մնաց, որ նա չը վաճի իմ գլխին: Վերջապէս
հիշէ էլ անուանեց նա ինձ, աղաղակելով, որ կամ
գետնը պատուի և ինձ կուլ տայ, կամ թէ երկինքը
կրակ տեղայ և ինձ լափէ:

Մեր հեղինակի ոգին ճանաչողներից ոչ
ոք ուղարկութիւն չէր դարձնում նրա առատ
յիշողաբանութեան վրա:

Երկու տարի եւ լռելի, որովհետեւ իմ անձնա-
կան պատկեր ստոր էի համարում տպագրութեամբ
պատասխան տալ վերոյիշեալ հայտանքներին,
որոնց քննութեան տեղը իսկապէս մամուլը չը
պիտի լինէր... Բայց վերջապէս մեր կեղծանուն
պարոնը այն տեղ հասաւ, որ այս անգամ չէ թէ
միայն իմ, այլ և բոլոր պաշտօնակիցներին վրա
յարձակվեց և ամբողջ մեր հ. դպրոցը գրադարտեց
(«Մշակ», 1879, № 225):

Ամեն մի ազնիւ նախնիականցի, որ մեր հանգա-
մանքներին մօտիկ ծանոթ է, արդէն վաղուց հաս-

արտայայտեց Սահակ Պարթևը, ասելով՝ «ինձ քա-
լիցի մատնել զայլոց գիմ մօրեքալ ոչխարն...»

—Հատ լաւ, շատ լաւ. բարձրացան մի քանի
հաւանական ձայներ:

—Եւ ես ցանկանում եմ ողբերգութիւն, վեր թռաւ
հնազէտ կօշկեանը, աւելի յայտնի իւր իշի պ ո չ մա-
կանունով: Ողբերգութիւնը զարթեցնում է մարդու
մարմնը Այսինքն, Սոփոկլէսի անմահ աստուած-
ներին, փառաւոր հերոսներին իւրեանց մեծաճամբաւ
և անհասկանալի գործերով, ինչպէս ասում է մեր
պրօֆէսորը:

—Սուս կաց, իշի պոչ, այդ քո խելքի բանը չէ,
ծիծաղեց խաչատրեանը: Զուտաց հերոսները և հայ
վաճառականները, ինչ զարմանալի հակադրու-
թիւն, հա, հա, հա:

Ամենք ծիծաղեցին:

—Պարոն նախագահ, դանդաղուց դալարացած
իշի պոչը, այս անկիրթ կիկլոպը չէ հասկանում
հին հերոսների բարձր նշանակութիւնը և համար-
ձակվում է ծիծաղել իմ վրա:

—Ի հարկէ, ի հարկէ, իշի պոչ, միտնալով եմ
նորան զանազան կողմերից:

—O tempora, o mores! Գոչեց կօշկեանը և նըս-
տեց իւր տեղը:

Կարգադրող դժուար թէ հաւատայ, որ այսպիսի
անձինք և անցքեր տեղիք ունենան ուսանողական
չըմանում. բայց դժբաղդաբար պարտաւոր ենք
խոստովանել, որ շատ անգամ ուսանողական պա-
տուաւոր կոչման տակ ծածկում են իւրեանց մը-
տական և բարոյական անկարողութիւնը այնպիսի

կացել է պ. Սիւլիւքին. թէ և ոչ մի հայ հեղինակ
ամօթի, ազնուութեան, մաքուր խղճի, շիտ ա-
կ ու թ ե ա ն վրա այնքան ստէպ և շատ մքրտած
չէ, որ քան որ յատկապէս մեր Սիւլիւքը, և միշտ
«ձեռքը կուրծքին դրած»...

Պ. Սիւլիւքը մեր ազգային բանաստեղծ լինելով,
ևս չէի ցանկալ, վկայ են երկինք, հրապարակաւ
նրան պատիւ չը բերող բան ասել. բայց, պա-
րոններ, մինչև երբ լռել և լռութեամբ նրան նոր
ոյժ տալ: Գրելու և անցողաբանողին դիմակաւոր
գրչով հայտնելու արտօնութիւն նա շատ վայելեց:
Մենք ճշմարտութիւնը միայն կամենում ենք ասել
նրա դէմ: Ոչ մի խնդիր չը կայ, որ նա այսօր չը
հերքէր և վաղը չը պաշտպանէր, ոչ մի բան, որ
մի անգամ սպիտակ անուանելուց յետոյ միւս անգամ
սև չը ներկայացնէր: Այսօր նա գրաւոր ճառով
երկինք կը բարձրացնէ մէկին և երկու օր չանցած
նոյն իսկ մարդուն ամենաստոր կերպով կը զըր-
պարտէ: Հաստատուն համոզումներ նոյն անգամ
չը կայ նրա մէջ. բնական է ուրեմն, որ նրա
գրվածներին ոչ մի գուշի արժէք տուող չը կայ
այստեղ. պ. Սիւլիւքի շնորհով տպագրական
խօսքի յարգն ու պատիւը կորել է ժո-
ղովրդի առաջ. մարդիկ վեր են առնում լրագիրը,
կարդում են նրա յօդուածը և դէն են ձգում:
Ահա այնպիսի մի հուշակ է ստացել (ուհեմէ)
մեր հասարակութեան մէջ, պ. Սիւլիւքը:

Արժեք եւ կամենում եմ մի քանի խօսք ասել նրա
գրադարտութիւնների վրա յատկապէս իմ անձի և
հ. դպրոցի դէմ:

Սիւլիւքը ասում է, որ իբր թէ մի կտոր հացի
համար վարժապետութիւն անողները մինք ենք,
այսինքն քաղաքի մէջ ամենաարժանաւոր և խա-
ղաքեան լիցեում ուսում աւարտած Տէր Խաչա-
տուր աւագ քահանայ Զարիֆեանը, Ս. Պետեր-
բուրգի տեխնիկական ճեմարանում և վարժա-
պետութեան գործի մէջ եկված պ. Գարրիէլ Բո-
մանովսկին (հայ), նոյնպէս հայկաբան պ. Գէորգ
Խաչատուրեանը, բազմախառ, աշակերտներին և
ամենքին սիրելի պ. Գէորգ Տէօփլէթեանը և խո-
նարան Պ. Սիւլիւքը հարկաւ ինքն հաւատ չէ ըն-
ծայում իր խօսքերին, քանի որ լաւ գիտէ, որ
մեզինք ամեն մէկը կարող էր և կարող է նիւ-
թապէս շատ աւելի շահաւէտ և հանգիստ ասպա-
րէզ գտնել, քան թէ վարժապետականը, որ ոչ մի
տեղ վարդերով ցանկած չէ, իսկ մեր ազգի մէջ
միայն փչերով լի է: Այդ սուրբ պաշտօնի վրա մի
կտոր հացի ստոր հայեցակէտից նայել կարող է

միայն խեղճ Սիւլիւքը, որովհետեւ նա ընդունակ
չէ, ինչպէս որ անթիւ փորձերով ստուգվեցաւ,
ուրիշ կերպ ըմբռնել նրա խկական և վսեմ
խորհուրդը:

Եւ որովհետեւ պ. Սիւլիւքը թշնամութեամբ
կուրացած է հ. դպրոցի և իմ դէմ, ուստի և բո-
ւոր նրա գրածները մեր մասին սուտ են: Ամեն
մարդ այժմ ուրախանում է որ հ. դպրոցի մէջ
անկարգութեան, խռովութեան, բանասիրութեան,
նենգութեան, քուրթեան և մեքենայութեան նշոյլ-
ներն անգամ անհետացել են, որ նրա մէջ
գործող ազնիւ մարդիկը բարի խղճով կատա-
րում են իրանց պաշտօնը և սերտ սիրով կապված
են թէ իրարու և թէ աշակերտների հետ: Նրանց
անձնուէր գործունէութիւնը ամեն մի բարեմիտ
նախնիականի ճանաչում է, և մենք բնաւ կարօտ
չենք պ. Սիւլիւքի վկայութեանը (аттестация), քանի
որ ոչ թէ նրա պէսները, այլ յիշատի բան հասկա-
ցող և խմացող մարդիկներից հնորակալութիւն և
քաջակերութիւն լսած ենք շատ անգամ:

Ստույթիւն է պ. Սիւլիւքի գրածը, որ իբր թէ
հ. դպրոցի մէջ ծնծ կայ: Նոյն ստույթիւնը
մի անանուն նամակ ինչած էր փոքր ինչ առաջ
և «Неделя» շաբաթաթերթի մէջ, որին ես արդէն
հաղորդեցի պատասխանաւ իմ յատուկ ստորագրու-
թեամբ: Քիչ համարելով գրել ազգային թերթի
մէջ, գտնվում են մարդիկ որոնք սկսել են սողալ
և ռուս լրագրների մէջ—բարի ճանապարհ: Ճշմա-
րիտ, ինչ անուն տամ այն մարդուն, որ լոկ անձ-
նական թշնամութեան համար յանձն առնէ այդ
կերպով էլ բանասիրելու: Իսկ և իսկ այսպիսի
էականքներ են վերաբերում «ГЛОС»-ի ճշմարիտ
խօսքերը, թէ ճորանց ամենօրեայ գործը ոչ այլ ինչ
է, եթէ ոչ ժանտահոտ, ռամկական հայտնաբե-
րութիւն, աղտեղութիւններով և զաղիր գրադարտու-
թիւններով ներկած չաղախ անել աղբի լազաննե-
րից (ЛОХАНЬ) լրագրական էջերի վրա: Եւ այս չա-
ղախը կամ զայլը նրանք գիտութեամբ վաղեց-
նում են հասարակական կեանքի ամենամաքուր
գործիչների և յատկապէս այն ամեն հաստատու-
թիւնների կողմը, որոնք հասարակութեան սրբու-
թիւնն են և իսկական պարծանք: Պարոններ,
կանչում է ռուս լրագիրը, միթէ ոչ ոք հանդէս
չի դուրս գալ ջարդոտելու այդ գրականական
զեւուհներին:

Իմ երկու տարվայ տեսչութեան ընթացքում
միայն երկու անգամ—ոչ աւելի—պատահել է, այն
էլ մի տարի առաջ, որ ես ամենայն յորդորական

բախտութեան պատճառը, զվա, կօմեղիւ է, վրենց
չը ծիծաղեմ, պատասխանեց նա ինձ:

—Իսկ ես կարող եմ հաւատացնել, ասաց մի
ուրիշը, որ ողբերգութեան ժամանակ ժողովուրդը
քնած է և եթէ մինչև անգամ նա փոքր ինչ հե-
տաքերվում է, դա նորանից չէ, որ մի բան է
հասկանում, այլ նորա ուղարկութիւնը գրաւում է
ներկայացման արտաքին զարգացում տեսքը:

—Պարզ բան է, խօսեց դարձեալ Տիգրանը, որ
ողբերգութիւնը ոչինչ նշանակութիւն չունի ժողո-
վրդի համար, իսկ մեզ համար աւելորդ ծախս է
միայն: Ուրեմն ընտրենք կատակերգութիւնը. դա
նորանով ևս լաւ է, որ անցքը առած է ներկայ
կեանքից, գործողութիւնը բնական է, գործող ան-
ձները ամեն մէկը տեսնում է իւրեան կամ իւր
ժառանգներին և մեր տեսող վաճառականը թէ և
ծիծաղում է, բայց մի և նոյն ժամանակ ծածկւ աւր,
թէ իւր վրա եւ կարող են ծիծաղել, հարկադրում
է նորան կարծել: Այսպիսիների համար կատա-
կերգութիւնը աւելի լաւ բարոյական ազդիւ է, քան
տասը աւետարան:

—Բայց դուք մոռանում էք «Պէպո» պակա-
սութիւնը, ասաց մէկը, նա գրած է Թիֆլիսի բար-
բառով:

—Այդ մեզ համար նշանակութիւն չունի—ժո-
ղովրդի մեծ մասը հասկանում է այդ բարբառը.
Իսկ կատակերգութեան համար մինչև անգամ ար-
ժանաւորութիւն է. համաձայնեցէք, որ գործող
անձը աւելի տպաւորութիւն է անում, երբ խօսում
է իւր բնական բարբառը:

* * *